

ПОСТАТІ

УДК 378.091.12.011.3-051:82

САБАТ Галина – доктор філологічних наук, професор кафедри романської філології та компаративістики, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) (sabatddpu@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5057-58-14>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4557.2019.44.193066>

ПАМ'ЯТІ НЕЗАБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИРОНА БОРЕЦЬКОГО

У кожного із нас в житті є Людина-Знак. У еволюції моєї системи буття знаковою людиною був Мирон Іванович Борецький (1941–2007) – відомий український класичний філолог, літературознавець, перекладач. Я щаслива з того, що була його аспіранткою.

25 вересня 2019 р., в день народження вченого, країни гідно вшанували пам'ять Мирона Борецького. З ініціативи його учня Ігоря Розлуцького, депутата Дрогобицької міської ради, директора бібліотеки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, встановлено меморіальну дошку на будинку, в якому жив видатний земляк.

У відкритті пам'ятного знаку взяли участь колеги вченого, учні, родичі, представники громадськості міста. Серед виступаючих: учні з Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, відомий фольклорист, професор Олександр Киченко, знаний шевченкознавець, поет, професор Василь Пахаренко, учні з Дрогобицького педуніверситету – Ігор Розлуцький, який модерував захід, професор Галина Сабат, доцент Василь Зварич, президент української асоціації викладачів зарубіжної літератури, завідувач кафедрою світової літератури Київського університету імені Бориса Грінченка професор Юрій Ковбасенко, його колеги – професори Юрій Кишакевич, Михайло Шалата, доцент Костянтин Іваночко. Вони відзначили великий внесок Мирона Борецького в українську освіту, культуру й науку, згадали цікаві подробиці з його життя та діяльності. Відкриття меморіальної дошки Мирону Борецькому стало знаковою подією, гідним прикладом для громадськості інших регіонів щодо пошанування видатних осіб свого краю.

У творчій діяльності Мирона Борецького можна виокремити кілька напрямів. **Перший** – викладацька і науково-методична робота. 1964 року, здобувши диплом класичного філолога в Львівському університеті, молодий фахівець почав працювати в Черкаському педагогічному інституті викладачем античної

літератури (читанню цього курсу він віддав 40 років) й латинської мови. 1983 р. він переїжджає до Дрогобича, де стає доцентом кафедри російської й зарубіжної літератури педагогічного інституту (згодом університету). Для Франкового вишу це було без перебільшення фактом зростання науково-викладацького потенціалу. Його лекції вражали ерудицією, науковою насиченістю, незбагненною енергетикою. Їх неможливо забути, як і неповторні афоризми лектора. Важка недуга, яка стала переслідувати вченого, не дозволила йому продовжувати далі викладати й 2003 р. він змушений був вийти на пенсію. Усі, хто знав Мирона Івановича, небезпідставно стверджують, що майже всіх своїх знайомих він «підпускав» до себе не надто близько, проте це не стосувалося тих, кого він виділив у студентській аудиторії й вивів на шлях науки. В. Поліщук, В. Пахаренко, О. Киченко, М. Калько, Г. Сабат, В. Зварич, Л. Борецький, І. Матковський, І. Розлуцький – усі вони учні Мирона Борецького, які в неофіційних ситуаціях у помешканні Вчителя розкривали м'які риси його характеру, що вказували на глибину його людяності, на його тонку, чуйну натуру. І міф, що його постать була немовби витесана з грубого каменю, втрачав силу.

Мирон Іванович один із тих, хто в перші роки незалежності України розробляв предмет «Зарубіжна література». На момент введення його до переліку шкільних предметів не було жодних напрацювань. М. Борецький укладає програми, створює підручники, хрестоматії, зокрема для шкіл України з різними мовами навчання: польською, румунською, угорською. Прагнучи надати методичну допомогу вчителям, він публікує в журналі «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України» статтю «Коли бракує методологічного фундаменту. Дещо про критерії відбору художніх текстів до програм» (1996, № 5). Важливим кроком у цьому напрямку стала укладена науковцем хрестоматія «Антична література» (Львів: Світ, 1998). Мирон Борецький – автор та співавтор десяти підручників для шкіл. Варто згадати, що підручник «Зарубіжна література ХХ століття» (Львів: Світ, 2000) для 11 класу середніх загальноосвітніх шкіл, ліцеїв і гімназій за редакцією М.І. Борецького вийшов унікальним для України тиражем – 120 тисяч примірників. Авторитет фахівця з історії світової літератури підтверджений його участю в редколегії журналів «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України» і «Тема. На допомогу вчителю зарубіжної літератури». Тривалий час він був членом науково-методичної комісії з зарубіжної літератури Міністерства науки і освіти. Про повагу до вченого свідчить і обрання його віце-президентом Української асоціації викладачів зарубіжної літератури. Отже, науково-методична діяльність Мирона Борецького відповідала найпекучішим потребам української освіти, учений наблизив ті глибинні процеси національно-культурного відродження, які розгорнулися на зорі нашої Незалежності.

Другий напрям – науково-організаторський. З 1993 по 1999 рік М. Борецький – завідувач кафедри світової літератури. За період завідування кафедрою він сформував творчий колектив кваліфікованих педагогів з високим науковим

потенціалом. Завдяки йому активізувалася наукова робота, відкрито аспірантуру зі спеціальностей «Теорія літератури» і «Російська література». Першими його аспірантами стали Галина Сабат і Василь Зварич. Якщо окреслити портрет Борецького як наукового керівника, то передусім треба сказати, що він ставив перед молодими вченими високу літературознавчу планку з жорсткою дисципліною й високою культурою аналітичного мислення, і це було цілком виправдано. Мирон Іванович був чудовим стилістом, і цього мистецтва із задоволенням навчав своїх учнів. Він ніколи не відмовляв, коли потрібно було відредагувати статтю, розділ дисертації чи монографії. Учителю завжди щиро радів успіхам молодших колег, свідченням чого стала його стаття «Я пишаюся своїми учнями – талановитими молодими науковцями» в газеті «Галицька зоря» (2002, № 97).

Мирон Іванович став ініціатором проведення низки міжнародних наукових конференцій, присвячених срібному віку: творчості М. Гумільова (1996), І. Северяніна (1997), М. Цветаєвої, В. Соловйова (1998), З. Гіппіус (1999). За матеріалами конференцій видані збірники. Фундаментальним проєктом вченого стала заснована ним в дрогобицькому видавництві «Коло» видавнича серія «Бібліотека античної літератури», що стала помітним явищем в українському культурному житті. Довкола неї він згуртував колектив філологів-класиків. До редакційної колегії, яку очолив Мирон Іванович, увійшли такі відомі вчені й письменники, як Андрій Содомора, Ярема Кравець, Віталій Маслюк, Юрій Цимбалюк, Володимир Литвинов, Тарас Лучук, Марія Кашуба та ін., найдіяльнішим був Василь Зварич, який взяв на себе велику частину обов'язків і виконував функції секретаря. Перше видання під назвою «Античний роман» вийшло 2004 р. з передмовою М. Борецького «Пізній грецький роман: “Дафніс і Хлоя” Лонга та “Херей і Калліроя” Харітона», друге – «Римська драма» (до книги ввійшли в перекладі Юрія Мушака комедії Плавта «Близнюки», Теренція «Форміон» і трагедія Сенеки «Федра») – того ж року. Наступний том «Античні поетики» (поетики Арістотеля, Псевдо-Лонгіна, Горація), який готував Мирон Іванович, але вже ним не втішався, побачив світ у київському видавництві «Грамота» в рік смерті упорядника завдяки В. Зваричу. Після смерті вченого він опікувався книжковою серією, доклав титанічних зусиль, щоб вона не припиняла свого існування, продовживши в такий спосіб борозну, що її започаткував Мирон Борецький.

Третій напрям – перекладацький. Вільно володіючи польською, англійською, німецькою, досконало знаючи латинську і грецьку, Мирон Іванович суттєво збагатив українську перекладну літературу. Освоювати рідною мовою твори греко-римської давнини М. Борецький розпочав ще в студентські роки, відвідуючи науковий гурток, яким керував М.Й. Білик. Перші його переклади з латинської мови творів Катулла були надруковані у 36 випуску наукового збірника «Іноземна філологія» (Львів, 1974). Наступного року він публікує у львівських журналах переклади творів Горація, Проперція. Маючи за плечима значний досвід наукової діяльності, будучи глибоким знавцем античної байки,

він перекладає твори Авіана, Федре, які увійшли до хрестоматій «Антична література». Слід згадати й окреме видання «Валерій Бабрій. Байки в перекладах Мирона Борецького» (Дрогобич, 1992), до якого написав передмову «Валерій Бабрій і художній світ його байок». Завдяки Мирону Івановичу українському читачеві вперше стали доступними пісні вагантів у доволі повному обсязі (50 перекладів). На жаль, книга «Поезія вагантів» з ґрунтовною передмовою та коментарями перекладача побачила світ у львівському видавництві «Світ» уже після його смерті. На переклад як видатну подію в культурному житті України відгукнувся львівський професор Андрій Содомора, з яким приятелював Мирон Іванович і здійснив кілька видавничих проєктів, статтю «Пісні вагантів у перекладах Мирона Борецького». Аналізуючи цю книгу, він відзначив високу якість перекладів, здійснених із великою любов'ю і філологічною точністю щодо відтворення найрізноманітніших реалій, якими рясніє античний першотвір: «Тут щасливо поєдналися любов перекладача до українського фольклору з увагою (й повагою) до першотвору, глибоким знанням не тільки реалій, а й історії виникнення пісенної творчості вагантів та впливу цієї поезії на українську пісню». Важливе місце в перекладацькому доробку Мирона Борецького посідають переклади творів поетів срібного віку. Серед перекладених авторів – Олександр Блок, Володимир Соловйов, В'ячеслав Іванов, Дмитро Мережковський, Інокентій Анненський, Мірра Лохвицька, Андрій Бєлий, Зінаїда Гіппіус, Микола Гумільов, Костянтин Бальмонт, Марина Цветаєва, Анна Ахматова, Ігор Северянін, Володимир Маяковський. І до кожного поетичного тексту – особливий підхід. Перекладач збагатив нашу літературу віршами Й.-В. Гете, А. Міцкевича, Ю. Лободовського, Ч. Мілоша, О. Пушкіна, М. Лермонтова.

Четвертий напрям – науково-дослідницький. Постать Мирона Івановича Борецького як літературознавця викристалізувалася в надрах Львівської та Московської наукових шкіл. Спочатку, як студент відділу класичної філології Львівського державного університету імені Івана Франка (1959–1964), одного з чотирьох центрів антики в колишньому Радянському Союзі, він зазнає впливу Михайла Йосиповича Білика, Йосипа Устимовича Кобіва, Юрія Федоровича Мушака, світової слави грециста Соломона Яковича Лур'є, згодом як аспірант сектору античної літератури Московського інституту світової літератури ім. М. Горького (1975–1979), – академіка Михаїла Леоновича Гаспарова, одного з авторитетів світової класичної філології. Успішний захист дисертації на тему «Творчість байкаря Авіана» відбувся у Тбіліському державному університеті 1979 р. Після захисту у полі зору вченого байки вже не тільки Авіана, а й Федре, Бабрія. Серію цінних статей з теорії байки, які виходили впродовж 1978–1986 рр., розпочала стаття «Досвід аналізу деяких сторін соціально-психологічної атмосфери античної літературної байки (Федр, Бабрій, Авіан)». У творчому доробку М. Борецького є чимало статей, присвячених зарубіжним письменникам ХХ століття – Джеймсу Джойсу, Дж. Оруеллу, Ф. Кафці, Юліану Тувіму, Райнер-Марії Рільке. Творча спадщина українських письмен-

ників – Івана Франка, Миколи Зерова, Євгена Маланюка, Юрія Клена, Василя Стуса, Ліни Костенко – також привертала його дослідницьку увагу. Праці Мирона Борецького відзначаються науковою новизною, коректністю, надзвичайною скрупульозністю, логічністю викладу. І все ж особливо заслугою Мирона Борецького є «Лексикон античної словесності» (співупорядник В. Зварич), до якого написав понад 200 статей. Редагування книги Учитель завершив (чи не Божий знак!) у передсмертні дні земного життя. Це видання, здійснене вже без його участі, принесло найбільшу славу вченому.

Мирон Борецький працював до кінця своїх днів. Його життя – це приклад самовідданого служіння науці, взірць професіоналізму. Нам, його учням, повсякчас не вистачає його мудрих порад, але пам'ять про цю непересічну, яскраву особистість назавжди залишилася в наших серцях, як і його праці в українському культурному просторі.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2019 р.